

КОРХОНАЛАРНИНГ ИННОВАЦИОН ВА ИНВЕСТИЦИОН РИВОЖЛАНИШ ДАРАЖАСИНИ БАҲОЛАШ

Батирова Нилуфар Шеркуловна,

*PhD, доц.в.б., Ўзбекистон халқаро ислом академияси
"Ислом иқтисодиёти ва молияси" кафедраси доцент в.б.*

Тошкент, Ўзбекистон. E-mail: nilu808@mail.ru

ORCID: 0000-0001-7542-0825

EVALUATION OF THE LEVEL OF INNOVATIVE AND INVESTMENT DEVELOPMENT OF ENTERPRISES

Batirova Nilufar Sherkulovna,

*PhD, Associate Professor, International Islamic Academy of Uzbekistan
"Islamic Economy and Finance" Department Associate Professor V.B.*

Tashkent, Uzbekistan. E-mail: nilu808@mail.ru

ORCID: 0000-0001-7542-0825

JEL Classification: D04, D25

Аннотация. Мамлакат иқтисодиётининг микро даражада ривожланишининг асосий бўғини бўлган корхоналарнинг инновацион инвестицион ривожланиши миллий иқтисодиёт тараққиёти учун импульс ёки асосий ҳаракатлантирувчи куч вазифасини бажармоқда. Хозирги кунда Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташиқоти мутахассисларининг таҳлиliga кўра, корхона ва ташиқотларнинг охирги ўн йилликдаги ривожланишида инновация ва инвестициялар алоҳида ўрин эгалламоқда. Саноат корхоналарининг барқарор ва самарали ривожланиши, аввало, бу мамлакатда инновацион ривожланишини рағбатлантирувчи механизмларни ишлаб чиқишини назарда тутуди. Мақолада саноат корхоналарини инновационлик даражаси ва молиявий барқарорлигини баҳолашнинг назарий жиҳатлари ва таҳлил йўналишлари ёритилган. Шунингдек, корхоналарнинг инновацион ривожланиши йўлини амалга оширишида ресурс

салоҳияти ва инвестицион имкониятларини тўғри баҳолаш масалаларига алоҳида тўхталган. Корхоналар фаолиятини инновацион баҳолаш бўйича солиштирма таҳлил амалга оширилган. Хулосада саноат корхоналарининг инновацион-инвестицион ривожланишини таъминлаш йўналишлари ишлаб чиқилган.

Abstract. The innovative investment development of enterprises, which is the main link in the development of the country's economy at the micro level, acts as an impulse or the main driving force for the development of the national economy. Today, according to the analysis of experts from the Organization for Economic Cooperation and Development, innovation and investments have occupied a special place in the development of enterprises and organizations in the last decade. Stable and effective development of industrial enterprises, first of all, implies the development of mechanisms that stimulate

innovative development in this country. The article describes the theoretical aspects and directions of analysis for evaluating the level of innovation and financial stability of industrial enterprises. Also, the issues of correct assessment of the resource potential and investment opportunities of the enterprises in the implementation of the innovative development path were specially touched upon. A comparative analysis was carried out on the innovative assessment of enterprise activity. In conclusion, directions for ensuring innovative and investment-driven development of industrial enterprises have been developed.

Калит сўзлар: корхона, инвестиция, инновация, саноат, молиявий барқарорлик, коэффицент, салоҳият, ресурс, омил, баҳолаш, солиштирма таҳлил, тўплам.

Keywords: enterprise, investment, innovation, industry, financial stability, coefficient, capacity, resource, factor, evaluation, comparative analysis, collection.

Кириш. Корхона ва ташкилотларнинг ишлаб чиқариш жараёнини инновацион ривожланиш йўли ва тараққиётнинг инновацион стратегиясини аниқлашда уларнинг ресурс имкониятини баҳолаш мақсадга мувофиқ ҳисобланади. Янги илмий билимлар, ғоя, кашфиёт, ишланмалар трансформацияси, шунингдек, бозор талабига мувофиқ мавжуд технологияларнинг янги маҳсулот ишлаб чиқариш учун мукамаллашуви ҳозирги рақобат шароитида муҳим масала ҳисобланади. Бунда саноат корхоналари инновацион мақсадларга эришиши учун инновацион салоҳиятга эга бўлиши лозим.

Материал ва метод. У.Пауэлнинг фикрича, саноат тармоқларида инновацион

салоҳиятни оширишда кадрлар масаласига алоҳида эътибор қаратиш лозим [1]. Корхона ва ташкилотларнинг куч-қудратини баҳолаш ҳамда уларнинг инновацион даражасини баҳолашда ресурс омили муҳимлиги эса Л.Смит [1]. С.Кочеткова эса [2], инновацион салоҳият саноат корхоналарини ўз ресурслари ҳисобига инновацион ривожланиш имкониятини кўрсатади деб фикр билдиради. Ушбу ресурслар таркибига инвестицион ва ишлаб чиқариш, меҳнат ресурслари киради. Бошқа тадқиқотларда эса инновацион салоҳият деганда инновацион жараёнларни амалга ошириш учун зарур омил ва шароитлар тизими тушунилади [3]. Инновацион салоҳиятни баҳолаш асосида корхонанинг инновацион имконияти баҳоланади. О.А.Романова, Ф.В.Вазагова, В.И.Зинченко, Р.Е.Преображенский [4], А.Льюис, Р.Солоу, А.Волтес, В.Н.Гунин, В.П.Баранчеев, Н.П.Масленникова, В.М.Мишин [5], Б.А.Бегалов, Х.Т.Мухитдинов, А.Кенжабаев [6, 7, 8]нинг ишларида инновацион салоҳият тушунчасига тизимли ёндашув нуқтаи назаридан қаралган ҳамда инновацион стратегик ўзгаришлар дастури ёки лойиҳани амалга оширишга тайёргарлик даражаси барқарор саноат ишлаб чиқариш ҳамда инновацияга тайёрликдан иборат деб таърифланган.

Тадқиқот иши давомида кузатиш, қиёслаш, тизимли ва қиёсий таҳлил каби усуллардан фойдаланилди. Бир қанча мавзуга доир миллий ва хорижий адабиётларда мавзуга доир тадқиқотлар ўрганилди ва таҳлил этилди. Мавзуга доир бугунги кундаги тенденция баҳоланди.

Натижалар. Саноат корхоналарнинг инновацион-инвестицион салоҳиятини баҳолашда леверидж, соф ва ялпи рентабеллиги, ликвидлик коэффицентлари, шунингдек,

иктисодий кўшилган қиймат кўрсаткичларидан фойдаланишни назарда тутати. Уларнинг таркибида жорий ликвидлик ва молиявий леверидж коэффициентлари саноат корхоналарини инновацион фаолиятни амалга оширишдаги молиявий имкониятларини кўрсатади [9]. Инновацияга энг кам риск билан маблағ йўналтирилиши учун корхонанинг ўз капиталидан жорий ҳолатда самарали фойдаланишга эътибор қаратиш лозим. Бунинг учун, одатда, иктисодий кўшилган қиймат кўрсаткичи алоҳида аҳамиятга эга ҳисобланади.

Хусусий капитал, соф ва активларнинг рентабеллик коэффициентларини ҳисоблаш ва таҳлил қилиш эса корхонанинг ўз капиталини ошириш имкониятини баҳолаш даражасини кўрсатади. Инновацион лойиҳаларни амалга оширишга одатда жорий фаолияти юқори даромадлиликни ифодаловчи корхоналар тайёр бўлади, бу эса ялпи маржа коэффициенти зарурлигини кўрсатади. Молиявий капиталнинг инновацион йўналганлиги ҳамда унинг натижасини баҳолаш корхоналарининг инновацион-инвестицион салоҳият даражасига объектив баҳонинг шаклланишига имкон

беради. Бу эса ўз навбатида асосий воситаларнинг янгиланиши, инвестицион ривожланиши молиялаштириш, инвестицион фаоллик, натижавийлик каби кўрсаткичлардан самарали фойдаланишни назарда тутати. Ушбу кўрсаткичларни мунтазам таҳлил қилиб бориш замонавий фан-техника тараққиёти талабларига мос равишда асосий воситаларни янгилашга йўналтирилган маблағлар ҳажмини ҳисобга олган ҳолда инновацион - инвестицион салоҳиятини баҳолаш имконини беради [10].

Саноат корхоналарини инновацион ривожланишини таҳлил қилиш жараёнида турли-туман фаолият турлари нуқтаи назаридан саноат тармоғининг инновацион фаоллигини баҳолаш муҳим бўлиб, бу ерда инновацион фаол корхоналарнинг жами саноат корхоналаридаги ҳиссаси муҳим кўрсаткич ҳисобланади. Бу ерда асосий эътиборли жиҳат шундаки, охириги уч йилда инновацион лойиҳаларни амалга ошириш жараёнида оддий корхоналарни инновацион фаол корхоналарга айлантириш муҳим ҳисобланади. Бунда корхоналарнинг молиявий барқарорлиги алоҳида ўрин тутати (1-жадвал).

1-жадвал

Корхоналарни молиявий барқарорлигини баҳолаш [11]

№	Молиявий барқарорлик кўрсаткичлари	Ҳисоблаш формуласи
1	Корхоналарни ўз айланма маблағларни мавжудлиги	Айланма маблағларини мавжудлиги=хусусий капитал манбалари-асосий восита ва қўйилмалар
2	Корхоналарини ўз маблағлари ва узоқ муддатли қарз маблағлари манбалари	Айланма маблағларни мавжудлиги ва узоқ муддатли қарз маблағлар=ўз айланма маблағларни мавжудлиги+узоқ муддатли кредитлар
3	Захира ва харажатларни шакллантириш учун маблағларнинг асосий манбаларини умумий ҳажми	Захира ва харажатларни шакллантириш учун маблағларнинг асосий манбаларини умумий ҳажми= ўз айланма маблағларни мавжудлиги ва узоқ муддатли қарз маблағлар+қисқа муддатли кредит ва қарзлар

Шунингдек, корхона ва ташкилотларини инновацион ривожланишини бир неча босқичларда таҳлил қилиш ҳамда технологик инновация каби рақобатбардошлик ва меҳнат унумдорликнинг омиллари алоҳида таҳлил қилиш мақсадга мувофиқдир (2-жадвал). Шу сабабли технологик инновацияга ажратилган харажатларнинг ҳисса кўрсаткичларини таҳлил қилиш минтақанинг инновацион салоҳиятини баҳолашдан ташқари ҳар бир кўрилатган саноат корхонасини алоҳида таҳлил қилиш имконини беради. Натижада таҳлилларнинг инновацион ривожланиш бўйича қарорлар қабул қилишда қимматини ошади.

Ушбу таҳлилнинг навбатдаги босқичида интеграл индексларни

ҳисоблаш жараёни ўрин эгаллайди. Ушбу ҳолатда ишлаб чиқариш жараёнида кўшилган қиймат (бу кўрсаткич ишлаб чиқаришнинг технологик ривожланиш даражасини ифодалайди, ишлаб чиқариш таннархидан моддий харажатларини мутлақ миқдорда чиқариб ташлаш орқали ҳисобланади); ишлаб чиқаришнинг умумий ҳажмида юқори технологик тармоқларга инвестиция ҳажми (%да); қайта ташкил этилган юқори унумдорли ишчи жойларининг миқдори ҳисобланади. Бундан кўриниб турибдики, корхоналарнинг инновацион фаоллигини баҳолаш рақобатбардошлигини ошириш билан бир қаторда, улар ишлаб чиқараётган маҳсулотлар таркибида юқори технологик маҳсулотларнинг ҳиссасини ошириш имконини беради.

2-жадвал

Корхоналарини инновацион ривожланиш даражасини таҳлил қилиш

Таҳлил кетма кетлиги	Кўрсаткичлар номи
Саноат корхоналарининг инвестициявий жозибadorлигини баҳолаш	-жорий ликвидлик коэффиценти -молиявий леверидж коэффиценти -ялпи рентабеллик кўрсаткичи -активлар рентабеллиги коэффиценти -ўз маблағларини қарз маблағларига нисбати коэффиценти
Саноат тармоғи бўйича илмий тадқиқот ишланмаларини бажарилиши	-саноат тармоғига йўналтирилган илмий тадқиқот ишланмалар ҳажми -саноат тармоғига йўналтирилган лойиҳа конструкторлик ва технологик ишлар ҳажми -юқори технология саноат тармоғига йўналтирилган илмий тадқиқот ишланмалар ҳажми -илмий тадқиқот ишланмаларида олий таълим муассасаларини ҳиссаси -илмий тадқиқот билан шуғулланувчиларни ёш жиҳатдан таркиби
Саноат корхоналарини инновацияга йўналтирилган молиявий маблағларни баҳолаш	-интеллектуал мулк объектлари мавжудлиги коэффиценти, патентлар сони -патентлар таркибида саноат намуналари -асосий воситаларини янгиланиш коэффиценти -инвестициявий фаоллик коэффиценти -инновацион харажатларни молиялаштириш таркибида хорижий инвестициялар ҳиссаси -ИТТКИларини молиялаштиришда давлат ҳиссаси

Бу кўрсаткичнинг афзал томони таҳлил қилиш учун нисбий кўрсаткич эканлиги ва уни қиёслаш имкони мавжудлигидир. Халқаро амалиётга кўра, юқори технологик тармоққа йўналтирилган инвестиция ҳажмининг ошиш даражаси ЯХМ ҳажмининг ўсиш даражасидан юқори бўлиши интенсив илмий-техник ривожланишнинг асосий шарти, яъни ЯХМ ҳажмининг ошиш суръатидан инвестиция ҳажмининг ошиш суръати юқори бўлиши базис инновацияга молиявий қўллаб-қувватлашни йўналтиришни талаб этади.

Мунозара. Корхоналарнинг салоҳиятини тўғри баҳолаш учун миқдор ва сифат омиллари ҳамда инновацион омилни тўлиқ ҳисобга олган ҳолда баҳолаш методикасини ишлаб чиқиш лозим. Бунда керакли кўрсаткичларни иккига бўлиш мумкин. Булар омил ва натижавий кўрсаткичлар бўлиб, улар қуйидагича тақсимланади (3-жадвал).

Таҳлилларга кўра, бир тармоққа тегишли корхоналар мажмуини ривожланишининг инновацион йўлини

амалга оширишда бир қанча мураккабликлар мавжуд. Булардан бири инновацион ғояларни амалга оширишда молиявий таъминот ҳамда лойиҳаларнинг риск даражасини тўғри ҳисобга олиш заруратидир.

Инновацион жараёнларни фаоллаштиришни давлат томонидан фаол тартибга солишсиз амалга ошириш мумкин эмас. Сўнгги йилларда инновация ижтимоий иқтисодий ривожланишнинг муҳим омилига айланди. Биз У.Пауэл, Л.Смит, С.Кочеткова, А.Николаев, В.Гунин, А.Трифилова, В.Баранчев, Ч.Кобб, П.Дуглас, А.Анчишкин, Ш.И.Мустафакулов, Г.Б.Шаназарова, Ф.Шакирова, З.Гаибназарова, Г.Хасанова, Р.Назарова, Ш.Зайнутдинов, Х.Мухитдинов, У.Ғофуров, И.Умаров сингари хорижлик ва маҳаллий иқтисодчи олимларнинг тадқиқотларини ўрганиб, корхоналар ривожланишига таъсир кўрсатувчи омиллар ва уларнинг сифат кўрсаткичини баҳолаш услубини такомиллаштирдик (3-жадвал).

3-жадвал

Корхоналар салоҳиятини баҳоловчи омил ва натижавий кўрсаткичлар гуруҳи (саноат корхоналари мисолида)

№	Кўрсаткич	Ўлчов	Қуйи чегара	Вазн (%)
1. Омил кўрсаткичлари				
1.1. Ишлаб чиқариш фондлари ҳолати				
1	ИТТКИга ажратилган технологик база	%	>10%	20
2	Асосий фондларининг янгиланиш даражаси	%	>60%	20
3	Асосий воситаларнинг умумий фондлари ҳиссаси	%	>40%	25
4	Кашфиётлар фаоллиги коэффициенти	%	>500	35
1.2. Меҳнат ресурслари				
5	Бир тармоқ бўйича илмий тадқиқот билан шуғулланувчиларнинг ёш жиҳатдан таркиби	%	>30%	30
6	Меҳнат ресурслари умумий таркибида ИТТКИ билан банд бўлганлар ҳиссаси	%	>30%	30
7	Меҳнат ресурслари таркибида олий маълумотлилар	%	>40%	20

	ҳиссаси			
8	Ҳар 1000 та аҳолига нисбатан ўрта махсус ва олий таълим муассасаларида талабалар миқдори	та	>600	20
1.3. Инвестицион таъминот				
9	Юқори технологик тармоққа йўналтирилган инвестиция ҳажмининг ошиш даражаси (ЯҲМҳажмининг ошиш даражасига нисбати)	%	>=100%	20
10	ИТТКИларини молиялаштиришда давлат ҳиссаси	%	>35%	20
11	ИТТКИга ички харажатларни йўналтириши	Сўм	>50%	20
12	Тармоққа йўналтирилган инвестицияни жами минтақага йўналтирилган инвестицияга нисбати	%	>50%	20
13	Инновацион харажатларга йўналган хорижий инвестициялар ҳиссаси	%	>25%	20
1.4. Инновацион технологик омил				
14	Тармоққа йўналтирилган лойиҳа конструкторлик ва технологик ишлар ҳажми	сўм	>10%	12
15	Технологик инновацияга йўналтирилган харажатлар ҳиссаси	%	>50%	20
16	Тармоққа йўналтирилган илмий тадқиқот ишланмалари ҳажми	%	>30%	12
17	Технологик инновацияга харажатлар таркибида машина ва ускуналарга харажатлар ҳиссаси	%	<30%	16
18	Технологик инновацияга харажатлар таркибида ИТТКИга харажатлар ҳиссаси	%	>40%	8
19	Инновацион корхоналар таркибида саноат корхоналари ҳиссаси	%	>35%	6
20	Инновацион корхоналар таркибида юқори технологик маҳсулотлар ишлаб чиқарувчи корхоналар ҳиссаси	%	>20%	6
21	Технологик инновацияга қилинган харажатлар интенсивлиги	%	>2%	5
22	Технологик инновацияни амалга оширувчи корхоналар ҳиссаси	%	>50 %	5
23	Юқори технологияли корхоналарга йўналтирилган илмий тадқиқот ишланмалари ҳажми	сўм	>30%	5
24	Технологик инновацияларни амалга оширувчи кичик корхоналар ҳиссаси, %	%	>10%	5
25	ИТТКИларига қилинган харажатларнинг ЯҲМга нисбати	%	>3%	4
2. Натижавийлик кўрсаткичи				
26	Инновацион маҳсулотларни ишлаб чиқаришда олий таълим муассасаларини ҳиссаси	%	>50%	25
27	Жами маҳсулот таркибида юқори технологик маҳсулотлар ҳиссаси	%	>10%	20

28	Жами маҳсулот таркибида инновацион маҳсулотлар ҳиссаси	%	>30%	30
29	Инновацион маҳсулотларнинг рентабеллик коэффициенти	%	>30%	25

Ҳар бир кўрсаткич муаллиф томонидан тақлиф этилган қуйи чегарага нисбатан пропорционал асосда ҳисобланади ва индекс топилади ($Y_i(\max)=2$).

$$Y_i = \frac{X_i}{X_i^a} \quad (1)$$

Бу ерда: i – кўрсаткич номи, Y_i – i – кўрсаткич бўйича натижа, X_i – тармоқнинг i – кўрсаткичи, X_i^a – i – кўрсаткичнинг белгиланган меъёр чегараси. Ҳар бир гуруҳ таркибидаги кўрсаткичларга саноат ривожланишини ўлчашда муҳимлигидан келиб чиқиб, вазн берилган (вазннинг умумий қиймати 100 фоизга тенг). Мазкур вазнларни ҳисобга олган ҳолда ўртача геометрик баҳолаш орқали гуруҳнинг индекс кўрсаткичи топилади.

$$I_i = \frac{1}{\sum_{j=1}^n w_j} \sqrt{\prod_{j=1}^n Y_j^{w_j}} \quad (2)$$

Бу ерда: I_i – белгиланган гуруҳ индекси, w_j – i гуруҳ таркибидаги j – кўрсаткичнинг вазни. Ҳар бир гуруҳ учун индекс натижаси аниқлангандан сўнг бир ривожланишининг умумий индекси топилади. Бунда ҳам ҳар бир гуруҳ учун ҳисобланган алоҳида индексларга вазнлар берилади: масалан, инновацион технологик омил – 30 фоиз, инвестициявий таъминот 25 фоиз, ишлаб чиқариш фондлари ҳолати 15 фоиз, натижавийлик кўрсаткичи 15 фоиз, меҳнат ресурслари 15 фоиз.

Барча кўрсаткичларнинг умумий индекс натижаси ўртача геометрик баҳолаш орқали ҳисоблаб топилади.

$$I_{industry} = \frac{1}{\sum_{i=1}^m w_i} \sqrt{\prod_{i=1}^m I_i^{w_i}} \quad (3)$$

Бу ерда: $I_{industry}$ – тармоқ саноатини ривожланиш умумий индекси, w_i – I_i – гуруҳ индекси вазни ($i=1$ дан m гача).

Ҳисоб-китоблар натижасида тармоқ корхоналарининг инновацион-инвестицион салоҳияти ва унинг инновационлик даражаси баҳоланганда олинган натижа $0,8 < I_{industry} < 1$ оралиғида бўлса, «жуда яхши» ҳолат, $0,6 < I_{industry} < 0,8$ оралиғида «яхши», $0,4 < I_{industry} < 0,6$ оралиғида «ўрта», баъзи ўзгаришларни талаб этади, $0,2 < I_{industry} < 0,4$ оралиғида «ўртадан паст» саноат мажмуасини юқори бўлмаган даражаси билан ифодаланади, $0 < I_{industry} < 0,2$ оралиғида «ёмон», тубдан ўзгаришларни талаб этади, деб ҳисобланади.

Саноат корхоналарнинг салоҳияти ва унинг инновационлик даражасини баҳолаш корхоналарнинг ривожланиш дастурларини ишлаб чиқишга хизмат қилади, мавжуд ресурслардан фойдаланиш имконият даражасини таҳлил қилишга асос бўлади.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, корхоналарнинг инновацион ривожланиши илмга асосланиши лозим. Бу йўналишда инновацион ва юқори технологияли маҳсулотларнинг миқдорини ошириш асосий стратегик мақсадлардандир.

Демак, корхоналарнинг инновацион ривожланишида меҳнат унумдорлиги

хамда капитал ҳажмини ошириш масалалари алоҳида ўринга эга ҳисобланади. Бу йўналишда:

-инновацион фаолиятни тартибга солувчи меъёрий-ҳуқуқий базани такомиллаштириш зарурати;

-янги интеллектуал мулк ва инновацион маҳсулотлари бозорини ташкил этиш зарурати;

-барча замонавий тармоқлар ва инновацион фаолиятнинг турли йўналишлари бўйича ахборот технологиялари ва маълумотлар базасини ривожлантириш, илмий кашфиётларни амалга ошириш муддатларини қисқартириш мақсадида инновацион инфратузилма элементларини ривожлантириш;

-инновацион фаолиятни

рағбатлантириш (солиқ) тизимини шакллантириш, юқори технологик тармоқларда ИТТКИ ва тадқиқотларни амалга ошириш харажатларини ошириш;

-инновацион жараённинг дастлабки босқичларида инновация фаолиятини таъминлашда давлат томонидан молиялаштиришни аҳамиятини тан олиш, мулк ҳуқуқидан фойдаланишнинг ҳуқуқий маданиятини шакллантириш;

-олим, кашфиётчи ва инноваторларнинг ижодий фаоллигини сақлаш ва рағбатлантириш учун шароитлар яратиш, кадрларнинг инновацион фаолият соҳасида махсус ўқитилганларни тайёрлаш тизимини яратиш.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/seti-i-hozyaystvennaya-zhizn>
2. Кочетков С. В., & Кочеткова О. В. (2016). Модель состояния инновационного потенциала промышленных предприятий. *Инновации*, (5 (211)).
3. Rjapuhina V. N., & Zarkovič A. V. (2015). Problem formiranja inovacione kulture kao faktora pozitivne inovacione klime-uloga obrazovanja. *Godišnjak Učiteljskog fakulteta u Vranju*, (6), 435-448.
4. Растворцева С.Н. Инновационный путь изменения траектории предшествующего развития экономики региона // *Экономика региона*. 2020. –Т.16, вып.1 –С. 28-42;
5. Романова О.А. Приоритеты промышленной политики России в контексте вызовов четвертой промышленной революции. Ч. 2. // *Экономика региона*. - 2018. - Т. 14, вып. 3. – С. 806-819
6. Вазагова Ф.В., Кильчуков З.Х. Роль отраслей промышленного комплекса в реализации новой модели развития экономики // *Фундаментальные исследования*. 2015. – № 2-2. – С. 343-346.
7. Зинченко В.И. Региональная система мониторинга инноваций // *Инновации*. 2009. –№ 1. – С. 27.
8. Баранчеев В. П., Масленникова, Н. П., & Мишин, В. М. (2015). Управления инновациями.– С. 124–125.
9. Ерохин П.В. О категории «ликвидность» в экономической теории. Критерии ликвидности // *Вестник ИНЖЭКОНа. Серия: Экономика*. 2013. № 6 (65). С. 134–137
10. <https://elibrary.ru/defaultx.asp?>

11. Трифилова А.А. Оценка эффективности инновационного развития предприятия / А.А. Трифилова. – М.: Финансы и статистика, 2005.
12. Barancheev V. P., Maslennikova, N. P., & Mishin, V. M. (2015). Innovation management. Pp. 124-125.
13. Batirova N. S. (2019). ANALYSIS OF THE INNOVATIVE LEVEL OF INDUSTRY IN THE TASHKENT REGION. Economics and Finance Vol. 12. Pp. 47-70. doi.org/10.34920/ivm.12.2019.63-70
14. Block, F. (2015). Innovation and the invisible hand of government. In State of innovation. Pp. 9-34.
15. Vazagova F.V., Kilchukov Z.H. (2015) The role of the branches of the industrial complex in the implementation of a new model of economic development. Fundamental research. Pp. 343-346.
16. Erohin P.V. On the category "liquidity" in economic theory. Liquidity criteria // Vestnik INZHEKON.\Economics. 2013. No. 6 (65). з. 134-137
17. Kolmakov V. V. and Polyakova, A. G. Karpova, S. V. and Golovina, A. N. (2019). Cluster development based on competitive specialization of regions. Economy of Region, Vol. 15. Pp. 270–284. doi: 10.17059/2019-1-21.
18. Kochetkova S.V., Kochetkova O.V. (2016). Model of the condition of the innovative potential of industrial enterprises. Innovations, (5 (211)).
19. Maslennikov M. I. (2017). The technological innovations and their impact on the economy. Economy of Region. Vol. 4. Pp. 1221–1225. doi: 10.17059/2017-4-20.
20. Neganova V. P. and Dudnik, A. V. (2019). Openness to innovations of the regional agro-industry as a subjective factor of innovative activity. Economy of Region. Vol. 15. Pp. 880–892. doi: 10.17059/2019-3-19.